

- 21 січ. 2009 р., Київ. – К., 2009. – С. 149–158; Українська політична еміграція 1919–1945 : документи і матеріали / [упоряд. В. Лозицький та ін.]. – К. : Парлам. вид-во, 2008. – С. 31.
19. Українська політична еміграція 1919–1945 : документи і матеріали / [упоряд. В. Лозицький та ін.]. – К. : Парлам. вид-во, 2008. – С. 31.
 20. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923 : документи і матеріали / [упоряд. О. Карпенко, К. Мицан]. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. – Т. 2. – С. 566.
 21. Там само. – С. 574.
 22. Копиленко О. Л. Держава і право України 1917–1920. Центральна Рада. Гетьманство. Директорія / О. Л. Копиленко, М. Л. Копиленко. – К. : Либідь, 1997. – С. 157.
 23. Українська політична еміграція 1919–1945 : документи і матеріали / [упоряд. В. Лозицький та ін.]. – К. : Парлам. вид-во, 2008. – С. 16.
 24. Галицька-Дідух Т. Ризький мирний договір 1921 р. і Східна Галичина / Тамара Галицька-Дідух // Галичина. – 2002. – № 8. – С. 87–94.
 25. ЦДІАЛ України, ф. 581 Колекція документів про діяльність урядів та армій УНР та ЗУНР, оп. 1, спр. 659, арк. 42, 49.
 26. Там само, ф. 368, оп. 1, спр. 23, 28, арк. 7, 8.
 27. В пошукуванні нових шляхів // Український прапор. – 1923. – 5 мая.

Проанализированы документы и материалы эмиграционного правительства Е.Петрушевича относительно принципов формирования государственно-политической системы Западно-Украинской Народной Республики, в частности совершенствования ее внутренней политики.

Ключевые слова: Западно-Украинская Народная Республика, правительство в эмиграции, государственно-политическая система, соборность.

The article analyses documents and materials of Yevhen Petrushevych government-in-exile. It focuses on the way they highlight principles of establishment of West Ukrainian People's Republic statehood and political system, in particular with regard to its domestic policies.

Keywords: West Ukrainian People's Republic, government-in-exile, state and political system, unity.

УДК 94 (477.8): 94(438) “1919/1923”

Олег ПАВЛИШИН

ЗАКОРДОННА ГРУПА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ У ВІДНІ (1919–1923 рр.)

У статті на підставі архівних та опублікованих документів і періодики висвітлюється діяльність Закордонної Групи Української Національної Ради ЗУНР у Відні в 1919–1923 рр. З'ясовано її персональний склад, правовий статус, міжнародні заходи та ставлення до уряду Диктатора Є.Петрушевича.

Ключові слова: Західно-Українська Народна Республіка, Українська Національна Рада, Закордонна Група Української Національної Ради, політична еміграція ЗУНР.

Верховний орган влади Західно-Української Народної Республіки – Українська Національна Рада (далі–УНРада) як тимчасовий парламент діяла у Львові та Станиславові з 19 жовтня 1918 р. до травня 1919 р. Проголошенням Диктатури Є.Петрушевича її повноваження як верховного органу влади були припинені. Однак після встановлення польської влади в Східній Галичині окремі групи депутатів УНРади продовжили свою політичну діяльність. Склад, структура та законодавча праця УНРади у Львові й Станиславові в жовтні 1918 – травні 1919 рр. висвітлені в українській історіографії досить ґрунтовно¹. Натомість політична діяльність депутатів УНРади в умовах окупації Східної Галичини Польщею 1919–1923 рр. згадується в історичній літературі лише фрагментарно.

Мета статті – з'ясувати обставини відновлення діяльності делегації УНРади у Відні, її складу, статусу та напрямів діяльності в 1919–1923 рр. Джерельною основою дослідження є матеріали архівник збірок Львова, Києва та Варшави, опубліковані документи й тогочасна періодика.

8 червня 1919 р. Євген Петрушевич був проголошений Диктатором, і УНРада формально втратила повноваження верховного органу влади ЗУНР–ЗОУНР. Частина депутатів разом з урядовцями та Галицькою армією виїхали за Збруч, інша частина – вирушила до Відня. В австрійській столиці з осені 1918 р. мешкали українські політики Галичини та Буковини, які мали мандати депутатів УНРади, проте з різних причин не брали участі в засіданнях у Львові, Чернівцях чи Станіславові². Формально окремі депутати були членами Віденської делегації УНРади, яка була створена 19 жовтня 1918 р. у Львові й представляла австрійській столиці галицьких і буковинських українців наприкінці жовтня – у листопаді 1918 р.³

Загалом на початку вересня 1919 р. у Відні опинилося 27 депутатів УНРади⁴. Про імена більшості з них дізнаємося з публікації часопису “Галицький Голос”: Агенор Артемович, Степан Баран, Осип Бурачинський, Теодор Галіп, Іван Горбачевський, Станіслав Дністрянський, Олександр Колесса, Теофіль Кормош, Євген Левицький, Кость Левицький, Лев Левицький, Антін Лукашевич, Теофіл Окуневський, Олександр Пісецький, Ілля Семака, Микола Спинул, Володимир Сінгалевич, Кирило Трільовський і Лонгин Цегельський⁵.

У той час, як Є.Петрушевич перебував у Кам'янці на Поділлі, його довірені особи реанімували у Відні УНРаду як представницький орган, щоб у такий спосіб продемонструвати очільникам Антанти окремішність території Східної Галичини “як міжнародно-правної одиниці”. Основну організаційну роботу в цьому напрямі здійснив Євген Левицький⁶. Коли Володимир Сінгалевич та Осип Бурачинський виступили проти відновлення діяльності Віденської делегації УНРади, Є.Левицький зумів їх переконати й досягти компромісу. Депутати погодилися, що наради депутатів отримують статус “збір членів Нац. Ради за границею”⁷. Обрали керівництво делегації: голова – Є.Левицький, заступник – Теофіль Окуневський⁸.

Є.Левицький у листі до Диктатора сформулював аргументи на користь відновлення діяльності віденської делегації так: “Згідно з тим як ми вже давно були умовились, уконституовалась тут, по занятю цілої Галичини Поляками, Національна Рада ЗУР, щоб дати перед загрозою, а передовсім Антантою доказ, що ми нізачо не зречемося нашої державності та що наша зах. укр. держава функціонує і далі в усіх своїх есенціональних* органах, помимо того, що адміністрацію краю віддано Полякам а наш опір здавлено на разі, завдяки помочі із вні, силою. Так як існує Найвисша державна власть в вашій особі, як існує своя незломана армія і репрезентація правительства в особі заступника державного секретаріату, так само тепер існує та функціонує Національна Рада як вислів народної волі.

Поступили ми як свого часу Серби та Бельгійці – і се наше поведене є не тільки доказом нашого непохитного бажання державної самостійности, але і яркою демонстрацією перед загрозою”⁹.

Відомо, що до середини вересня 1919 р. відбулося 12 засідань закордонної групи¹⁰. На першому засіданні депутати розглядали проекти протесту проти передачі Галичини під польську адміністрацію. Протест направили до Найвищої Ради в Парижі, до урядів і парламентів держав Антанти та нейтральних країн. На наступних засіданнях були сформульовані вимоги щодо випущення на волю інтернованих поляками українців, а також прохання направити в Східну Галичину спеціальну міжнародну комісію для розслідування репресивної польської політики щодо українців¹¹. Вимоги досягли позитивного результату – польська влада випустила на волю частину інтернованих українців.

Із записної книжки Івана Калиновича дізнаємося про перебіг засідання віденської делегації, яке відбулося 9 вересня 1919 р. під головуванням Є.Левицького. Депутати розглянули питання участі українців в австрійській ліквідаційній комісії. Далі Михайло Лозинський звітував про роботу української дипломатичної служби в Парижі та про перспективи вирішення

* Есенціональний (лат.) – основний

українського питання на Міровій Конференції. Ішлося також про спроби порозуміння місії УНР з російською делегацією. Ключових рішень на засіданні ухвалено не було, тому воно мало суто інформаційний характер¹².

Діяльність депутатів УНРади в австрійській столиці досить критично сприйняли галичани, що перебували разом з УГА в Кам'янці на Поділлі. Газета "Галицький Голос" іронічно зауважила: "Так, так. – З одного боку чорна праця від підвалин, тяжка боротьба серед небезпеки та оборона на найтрудніших позиціях – а з другої "громадянські діячі": представники, відпоручники і шефи президії – у Відні"¹³.

Проте незабаром і Є.Петрушевич, і його найближче оточення перед загрозою захоплення польськими військами Кам'янця на Поділлі виїхали через Румунію і Чехо-Словаччину до Відня¹⁴. Тоді ж до австрійської столиці прибув з Парижа заступник голови делегації УНР на Міровій Конференції Василь Панейко.

В австрійській столиці Є.Петрушевич дізнався про варшавську декларацію делегації УНР під керівництвом А.Лівицького від 2 грудня 1919 р., у якій ішлося про відмову від претензій на Східну Галичину. Диктатор скликав УНРаду, і впродовж 9–17 грудня 1919 р. під його головуванням відбулося кілька засідань¹⁵.

Депутати обговорили ситуацію в Наддніпрянщині, а також перспективи розв'язання українського питання на Міровій Конференції¹⁶. Урешті ухвалили, що "однодушним змаганням всего українського народу, без різниці партій і областей, є: сполучення усіх українських земель в одній самостійній і суверенній українській державі; що натомість всяке розділювання українських земель та прилучування їх частин до інших держав вважають шкідливим для українського державного права, як взагалі для будучности українського народу, – та що українці Західної Области хочуть ділити долю з Придніпрянською Україною і з нею разом злучитися в тій державно-правній формації, яку виборє собі український нарід в отсій світовій війні"¹⁷. Тому депутати УНРади заявили рішучий протест згаданої варшавської декларації місії УНР¹⁸.

Є.Петрушевич на засіданнях віденської делегації в грудні 1919 р. заявив, що вбачає своїм завданням "задержати і збільшити галицьку армію, тим більше, що й Англія підіпре сю акцію. Сею дорогою я піду, хоч би мене звали навіть зрадником, бо иншого виходу я не бачу"¹⁹. Окремі депутати дорікали Диктаторові за перехід Галицької армії на бік Денікіна. Відповідна резолюція із цього питання "увійти в тісні зносини з наддніпрянським урядом, щоб зменшити пропасть, яка зарисувалася після зради ген. Тарнавського", не похитнула переконань Петрушевича²⁰.

Якщо протест віденської делегації проти угоди у Варшаві був оприлюднений у пресі, то її оцінка угоди з російським генералом Денікіним не розголошувалася²¹. За припущенням М.Лозинського, подальша кроки В.Панейка в Парижі засвідчили, що діячі УНРади у Відні уповноважили вступити в перемовини з російськими політиками²².

У той час у Галичині відновила свою діяльність львівська делегація УНРади. Тому для віденської делегації гостро постало питання її державно-правового статусу. Із цього приводу М.Лозинський зауважив: "Треба зазначити, що збори членів Української Національної Ради не були реактивуванням Ради як законодавчого органу, а тільки принагідною нарадою, скликаною Диктатором в дорадних цілях"²³. Часопис "Український Прапор" назвав віденську делегацію так: "Збір членів "Української Національної Ради", пробуваючих у Відні"²⁴. Урешті затвердили офіційну назву: "Закордонна група Української Національної Ради" (далі – ЗГ УНРади)²⁵. Інша вживана тоді назва – "Збори членів Української Національної Ради у Відні"²⁶.

Упродовж 1919–1923 рр. склад, кількість депутатів і керівництво Закордонної Групи змінювалися. Її персональний склад доповнювався впливовими українськими діячами, а також окремими працівниками еміграційних установ ЗУНР, які перебували в австрійській столиці.

З різних джерел довідуємося, що до діяльності ЗГ УНРади восени 1919 – весною 1923 рр. були причетні такі українські діячі – журналіст Юліан Бачинський, правники: Аїтал Вітошинський, Іван Волянський, Павло Лисяк, Григорій Микитей, Лука Мишуга, фінансист Олександр Сероїчковський. Йосип Ганінчак і Роман Шипайло почергово були відпоручниками представники УНРади для військових справ. Виконував доручення УНРади Степан Біляк. Пізніше функції зв'язкового виконував Омелян Підляшецький. Упродовж кінця 1919 – початку

1923 рр. Роман Перфецький часто курсував зі Львова до Відня й фактично був членом обох – львівської та віденської делегацій. Олександр Колесса, Станіслав Дністрянський переїхали до Праги, де викладали в новоствореному Українському вільному університеті. Упродовж 1920–1923 рр. ЗГ УНРаду очолював колишній адвокат Лев Левицький²⁷.

Після ряду дипломатичних вояжів до Парижа Є.Петрушевич повернувся до Відня й 25 липня 1920 р. спеціальним розпорядком утворив новий уряд – Колегію Уповноважених Диктатора ЗУНР. Уряд складався з таких діячів: 1) Степан Витвицький – уповноважений із закордонних справ; 2) Володимир Сінгалевич – уповноважений з питань фінансів, торгівлі та промислу; 3) Осип Назарук – уповноважений із справ преси та пропаганди; 4) Йосип Ганінчак – уповноважений із внутрішніх справ, судівництва, освіти, віросповідань, рільництва, пошт і телеграфу, шляхів та публічних робіт; 5) Роман Перфецький – референт зв'язку з краєм. До складу уряду ввійшла Військова канцелярія Диктатора (керівник – отаман Ярослав Селезінка) і Президіальна канцелярія (Лев Петрушевич). Розпорядок від 30 серпня 1920 р. гласив, що в разі відсутності Диктатора ЗУНР в осідку уряду функції державної влади мала виконувати Колегія уповноважених.

У 1921 р. обов'язки уповноваженого із закордонних справ Петрушевич доручив виконувати К.Левицькому, котрий одночасно очолив Колегію уповноважених. С.Витвицький тим часом керував місіями ЗУНР у Парижі та Лондоні. Коли О.Назарук виїхав до Канади, уповноваженим з питань преси й пропаганди став Я.Підляшецький, а Р.Перфецький перейняв обов'язки Й.Ганінчака. 6 вересня 1921 р. у відання С.Смаль-Стоцького перейшли питання освіти. Його посада називалася “уповноважений Уряду для справ освіти Галицької Республіки у Відні”. 28 вересня 1921 р. Олександра Марітчака призначили на посаду “політичного референта зв'язку з краєм”.

Персональні зміни в Колегії уповноважених відбулися 1922 р. Л.Сероїчковський обійняв посаду уповноваженого з фінансових питань, В.Сінгалевич – внутрішніх справ, Р.Перфецький – преси та пропаганди. Фінансовий контроль закордонного уряду здійснював М.Гаврисевич. Референтом “зв'язку з краєм” став Я.Підляшецький. Усі уповноважені, за винятком О.Назарука та Я.Підляшецького (обидва – діячі УРП), належали до УНТП²⁸.

Колегія уповноважених формально стала головним центром прийняття рішень політичної еміграції ЗУНР. На урядову роботу перейшли кілька членів ЗГ УНРади. Для підготовки законопроектів Диктатор утворив Кодифікаційну комісію²⁹.

Установлення тимчасової польської адміністрації в Східній Галичині та фатальна для УНР ситуація в Наддніпрянщині вимагали від керівництва ЗУНР вироблення нової стратегії й тактики в боротьбі за державність і пошук зовнішньої підтримки. Політичному проводу необхідно було чітко окреслити свої владні прерогативи й представницькі повноваження. Є.Петрушевич в еміграції не скасував компетенцій Диктатора. Але тут він зіткнувся з проблемою легітимізації свого правління в очах світової дипломатії. Коли головні зусилля були спрямовані на міжнародне визнання ЗУНР, фігурувати “Диктатором” було недоцільно. Тому Є.Петрушевич назовні фігурував як “Президент Української Національної Ради”, а в питаннях внутрішніх справ залишив диктаторські повноваження³⁰.

Робота ЗГ УНРади була головним чином спрямована на досягнення міжнародного визнання права українців Східної Галичини та Буковини на національне самовизначення та державну самостійність. Депутати вимагали усунення іноземної окупації обох українських територій та відновлення політичних прав і громадянських свобод українського населення. Відповідні заяви, звернення та протести від імені УНРади надсилалися до Найвищої Ради Мирової Конференції в Парижі, Міжнародної конференції в Генуї (12 квітня 1922 р.). ЗГ УНРади висловлювала свою позицію щодо міжнародних актів, політики польського уряду в Східній Галичині. 8 травня 1920 р. депутати одностайно ухвалили текст протесту проти українсько-польського договору, підписаного Симоном Петлюрою 22 квітня того ж року у Варшаві³¹.

Засідання ЗГ УНРади у Відні відбувалися нерегулярно. У них брали участь не всі депутати, котрі перебували у Відні. Депутати заслуховували також делегації, що мали дипломатичний статус. Зокрема, слухали звіт делегації, яка була присутня в Ризі. Осип Назарук у спо-

годах писав так: “Дня 21 жовтня 1920 р.* відбулося засідання нашої Національної Ради, то є тих її членів, що були присутні у Відні. Нам висказано подяку і признано, що ми сповнили свою місію відповідно до інструкцій, які одержали”³².

Для тих діячів ЗГ УНР, котрі не працювали в еміграційних структурах ЗУНР і не отримували сталої платні, нагальним питанням був брак коштів для прожиття в австрійській столиці. Працю в урядових структурах уряду Диктатора отримували насамперед лояльні до Петрушевича діячі³³.

Незабаром у ЗГ УНРади виник гострий конфлікт з еміграційним урядом Диктатора. Володимир Целевич, який приїхав з Відня до Львова, доповідав керівництву УНТП буквально так: “Між урядом і ширшою громадою на еміграції є безнастанні непорозуміння, головню ізза того, що всі зарядження виходять без найменшого порозуміння з громадою, та що навіть уповновласнені диктатора всі зарядження видають виключно на приказ диктатора, спихаючи на нього таким чином всю відвічальність навіть в тих справах, в яких він єї не може і не повинен вести”³⁴.

30 квітня 1922 р. голова ЗГ УНРади Л.Левицький написав дискретного листа до Америки: “Ми тут всі стоїмо непохитно на становищі повної незалежності західно-української республіки, а тим самим попираємо однодушно сю лінію п. д-ра Евгена Петрушевича у веденій його Урядом акції. Але разом з тим ми всі – майже однодушно, з виїмком кількох лише одиниць – є затривожені похибками сього Уряду і його системою трактування внутрішніх народових справ. Уряд числить за багато на сухі ноти, писані до Антанти, на поїздки до конференційних передпокоїв, дурить себе а часто і загал люда марницею – а затрачує цілком контакт з еміграцією і з суспільністю в краю а навіть стоїть з ними у ворожнечі. Що правда – ми – закордонна група національно-демократичної партії та закордонні члени Національної Ради – заявлялися на зверх усе за Урядом як репрезентантом ідеї незалежності нашого краю, але у внутрі ми піддавали його методи і систему рішучій критиці і домагались змін. Зокрема ми від року жадаємо на дармо скликання бодай закордонної групи Національної Ради і її впливу та парламентарної контролі над політичною і бюджетовою господаркою Уряду – але на жаль без успіху. П. Президента д-ра Петрушевича окупили, користаючись фамілійним звязком, люде молоді, в політиці цілком не освіжчені, а за те маючі наклін до інтриг. В найближшій окруженню Президента є один його братанич**, один сестрінець*** та два три їх особисті приятелі – все те цілковиті нулі в народнім життю до передостаннього року. Справи народні не рішаються таким компетентним збором вибраних, досвідних представників, а в тіснім кружку сих кількох людей. Їх слово рішає про уживанє фондів, номінації, місії, послів, акти політичні і т. п. Навіть т. зв. “уповноважені” – ніби міністри – не мають тут голосу, оскільки не належать саме до того тісного особистого кружка”³⁵.

Урешті, Л.Левицький констатував: “І тому ми теперішню фамілійно-самовладну систему вважаємо нещастям, бо ся система ізолює Президента, атомізує громадські сили, вводить брак довіря, нелад, суперечки, інтриги, розбиває нас. З тих зрозумілих причин, а не иньших, ми всі, з виїмком кількох одиниць – жадаємо парламентарної форми ведення народно-державних справ. Се скріпилоб єдність і довіре, карність, притяглоб всіх до уряду, який бувби висловом волі загалу а не одиниці чи радше її фамілійних та кепських дорадників”³⁶.

Одночасне існування делегацій УНРади у Львові та Відні створювало правову колізію щодо їхніх повноважень. ЗГ УНРади, маючи у своєму складі голову президії УНРади Є.Петрушевича та голову львівської делегації (періоду жовтня – листопада 1918 р.) К.Левицького, формально поступалася в повноваженнях діючій одночасно львівській делегації. Тим часом Є.Петрушевич, обіймаючи посаду голови УНРади в 1920–1922 рр., не брав участі в засіданнях її Закордонної Групи, навіть коли перебував в австрійській столиці.

* В оригінальному тексті помилково 1921 р.

** Ішлося про Лева Петрушевича. – *О.П.*

*** Ішлося про Ярослава Селезінку. – *О.П.*

Дискусія з приводу передачі ЗГ УНРади головної репрезентаційної ролі розгорнулася на її нарадах 15–29 червня 1922 р.³⁷ 16 червня 1922 р. Антін Крушельницький вніс пропозицію: “З огляду на те, що УНРада в краю не може відбувати засідань; що взагалі засідання парламентарного представництва під чужою окупацією немислимі, члени УНРади у Відні зорганізовані в Групу УНРади за кордоном признають цю закордонну УНРаду у Відні тимчасовим парламентарним представництвом укр. народу з повною його компетенцією до того часу поки не може зібратися повна УНРада в краю”³⁸. Проте більшість депутатів не підтримала таку пропозицію А.Крушельницького.

Тоді ж представники Української Соціально-Демократичної Партії на засіданні Закордонної Групи піддали різкій критиці політику уряду Диктатора, рішуче виступили проти проєктованого новотвору Галицької Держави (з трьома суверенними й рівноправними націями) й обстоювали потребу подальшої реалізації Акту УНРади від 3 січня 1919 р. щодо об’єднання всіх українських земель. Зокрема, соціал-демократи виступили за об’єднання з Радянською Україною. Разом з тим вони поставили вимогу проведення ревізії фінансової діяльності уряду Диктатора й створення парламентарного уряду. Однак у цьому питанні вони були в меншості.

26 червня 1922 р. представники трудової та радикальної партій одноставно заявили про довіру до політичної лінії Диктатора, відкинувши питання контролю його фінансової діяльності. Двох депутатів гостро засудили: “Закордонна Група Української Національної Ради п’ятує з обуренням поставлені на її засіданні в дні 23. червня 1922. р. внески пп. Семена Вітика і Анто-на Крушельницького, як також їх вислови з огляду на те, що в них міститься виразна проти-державна тенденція, яка підкопує визвольну акцію Української Національної Ради і Західньо-Українського Уряду”³⁹. Указану заяву підписали Лев Левицький, Осип Назарук, Ілля Семака, Никола Спинул, Роман Перфецький, Кирило Трильовський, Кость Левицький, Ернест Брайтер та Олександр Марігчак⁴⁰.

Була навіть здійснена спроба виключити С.Вітика й А.Крушельницького зі складу ЗГ УНРади, але таку пропозицію не підтримала її більшість. Натомість депутати вимагали, щоб названі особи не оприлюднили свої промови в пресі. Утім преса дізналася про зміст виступів опозиціонерів іншим шляхом⁴¹.

ЗГ УНРади в червні 1922 р. ухвалила, щоб її президія засідала щотижня. Однак з різних причин цього здійснити не вдалося⁴². Ще однією проблемою стало те, що депутати з Буковини виділилися в окрему делегацію й не запрошували на свої наради галичан⁴³.

Питання компетенції делегацій УНРади й перехід від Диктатури до парламентського способу правління прагнули вирішити в середовищі львівської делегації та в еміграції. З ініціативи Є.Петрушевича восени 1922 р. член Кодифікаційної комісії у Відні радник Каранович підготував у першій редакції два законопроекти “Постанови про діяльність У. Н. Ради” і “Про виконуючу владу на час окупації території ЗУНР”⁴⁴.

Зокрема, у §. 3 Постанови йшлося про повноваження ЗГ УНРади: “Група перебуваючих за кордоном членів У. Н. Ради, котра набирає собі свій провід, має право: інтерпелювати Державний Секретаріат в справі закордонної політики і домагатися від нього вияснень, переводити на сю тему дискусії та ставити відповідні внески до Державного Секретаріату У. Н. Ради згл. Головної Комісії; 2/ висказувати бажання що до обсади поодиноких урядових місць при державнім Секретаріаті, представництвах та комісіях за кордоном. Сі бажання вирішує остаточно Президент У. Н. Ради”.

У Постанові було передбачено, що в разі діяльність УНРади й Головної Комісії з незалежних причин була неможливою, Президент УНРади перед вирішенням важливих питань мав брати до уваги рішення “перебуваючи за кордоном членів У. Н. Ради в характері дорадного тіла”⁴⁵.

Підготовлені проєкти попередньо обговорили Є.Петрушевич з головою Міжпартійної Ради Володимиром Бачинським, який спеціально прибув до Відня⁴⁶. Було вирішено, що ці документи має затвердити львівська делегація (“Край”)⁴⁷. У грудні 1922 р. їх обговорили на засіданні ЗГ УНРади⁴⁸. Здавалося, що от-от настане порозуміння між урядом Є.Петрушевича й обома делегаціям УНРади. Проте загострення стосунків Є.Петрушевича з головою Міжпар-

тійної Ради В. Бачинським унеможливило реалізацію проекту парламентаризації політичного життя галицьких українців⁴⁹.

Зміст засідань, рішення та відозви ЗГ УНРади в загальних рисах оприлюднювалися в українській пресі Відня (“Український прапор”), Львова (“Діло”, “Нова Рада”) і Перемишля (“Український Голос”). Проте польська розвідка через своїх агентів мала детальну інформацію про засідання ЗГ УНРади й зміст її основних ухвал⁵⁰. Докладну інформацію у вигляді протоколів засідань ЗГ УНРади отримували й радянські спецслужби. Зокрема, секретар повноважного представництва УСРР в Австрії Матвій Калюжний мав у своєму розпорядженні та передав до Києва й Москви детальний протокол засідань ЗГ УНРади від 5, 6, 15 та 21 березня 1923 р.⁵¹ Як видно із записки М.Калюжного до заступника наркома закордонних справ УСРР Яковлева, одним з інформаторів був соціал-демократ С.Вітик⁵².

Наприкінці лютого 1923 р. українські кола дізналися, що Рада Амбасадорів найближчим часом вирішить питання Східної Галичини. Для того щоб отримати санкцію представляти галицьких українців у Парижі, Є.Петрушевич терміново скликав ЗГ УНРади⁵³. 9 березня 1923 р. від імені УНРади був направлений лист до Ради Амбасадорів, який підписали І.Семака, Л.Левицький, А.Крушельницький, Р.Перфецький, Л.Петрушевич із протестом проти польської репресивної політики в Східній Галичині та передачу цього краю Польщі⁵⁴.

Однак посли Антанти в Парижі вирішили інакше. Рішенням Ради Амбасадорів 14 березня 1923 р. про офіційну передачу Східної Галичини Польщі уряд Диктатора фактично втратив легітимність. 14 квітня 1923 р. у Відні відбулося засідання всіх еміграційних осередків галицько-українських політичних партій, окрім УСДП. Тоді Є.Петрушевич оголосив, що здає свої повноваження на руки УНРади. Разом з тим він висловив пропозицію щодо переїзду всієї галицької еміграції в Радянську Україну до Харкова. За інформацією радянських спецслужб, від цієї ідеї Петрушевича відмовили Володимир Целевич та Євген Коновалець⁵⁵. Однак за порозумінням з краєм та еміграційними колами перемогла думка, що політичну діяльність в еміграції, за підтримки американських і канадських українців, необхідно продовжувати. Кошти при цьому треба було розділяти на бойову діяльність та політичну й культурну роботу в Східній Галичині⁵⁶.

Віденський еміграційний уряд Є.Петрушевича (Колегія уповноважених) офіційно припинив свою діяльність 30 квітня 1923 р.⁵⁷ Була створена спеціальна Ліквідаційна комісія, яка повинна була завершити урядові справи. Головою Ліквідаційної комісії призначили К.Левицького⁵⁸. Однак навіть в обставинах припинення активної політичної діяльності українських еміграційних установ у Відні конфлікт між урядом і ЗГ УНРади продовжився. 4 липня 1923 р. остання відправила на адресу О.Назарука в США листа за підписами Л.Левицького, А.Крушельницького й О.Марітчака. У листі повідомлялося, що ЗГ УНРади продовжувала свої засідання, проте ніяким чином не впливала на діяльність уряду Петрушевича, за винятком одного представника в Ліквідаційній комісії. Депутати були занепокоєні тим, що “коли тепер Уряд перетворюється, Закордонна Група не має на це ані впливу, ані навіть інформації”⁵⁹. Подібною, за словами авторів листа, була позиція УНРади у Львові⁶⁰.

Останнє засідання ЗГ УНРади відбулося у Відні наприкінці листопада 1923 р. Депутати ухвалили рішення припинити засідання, але повноважень формально не склали⁶¹. У той час зі своїми Є.Петрушевич переїхав до Берліна, де створив новий еміграційний центр⁶².

Підсумовуючи, відзначимо, що Закордонну Групу УНРади сформували її депутати з Галичини й Буковини, які в 1919–1923 рр. перебували на політичній еміграції у Відні. Представницький орган не мав державно-правового статусу, а виконував дорадчі функції для екзильного уряду Диктатора ЗУНР. ЗГ УНРади загалом підтримувала міжнародні заходи Є.Петрушевича, однак була в перманентному конфлікті з його урядом, звинувачуючи його у “фамільності”. Унаслідок рішення Ради Послів Антанти про передачу Східної Галичини Польщі, ЗГ УНРади припинила свою діяльність у Відні восени 1923 р., проте не ухвалила рішення щодо скасування своїх представницьких компетенцій.

¹ Див.: Кобута С. Законодавча і нормотворча діяльність / Степан Кобута // Західно-Українська Народна Республіка: Ілюстрована історія : кол. монографія. – Івано-Франківськ ; Львів : Манускрипт, 2008. –

- С. 182–191; Павлишин О. Підготовка аграрної реформи в ЗОУНР / Олег Павлишин // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2000. – Вип. 6 : Західно-Українська Народна Республіка: історія і традиція. – С. 170–183; його ж. Соціально-політичний портрет українського проводу Галичини і Буковини в революції 1918–1919 рр. // Україна модерна / відп. ред. Я. Грицак, М. Крикун. – Львів, 2000. – Ч. 4–5: за 1999–2000 рр. – С. 187–245; його ж. Формування та діяльність представницьких органів влади ЗУНР–ЗОУНР (жовтень 1918 – червень 1919 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. – Львів, 2001; його ж. Українська Національна Рада ЗУНР–ЗОУНР 1918–1919 : Довідник з історії України / Ін-т іст. дослідж. Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка ; за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – 2-ге, вид., доопрац. і допов. – К. : Генеза, 2001. – С. 928–930; його ж. Українська Національна Рада ЗУНР–ЗОУНР: реконструкція особового складу (жовтень 1918 р. – червень 1919 р.) // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні / [за ред. Я. Грицака та ін.]. – Львів, 1999. – Вип. 2 (1995–1997 рр.). – С. 234–252; Pawłyszyn O. Ukraińska Rada Narodowa – najwyższy organ ustawodawczy Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej (październik 1918–czerwiec 1919) / Ołeh Pawłyszyn // Biuletyn Ukrainoznawczy. – Przemyśl, 1999. – № 5. – S. 20–24.
2. Павлишин О. Українська Національна Рада ЗУНР–ЗОУНР: реконструкція особового складу (жовтень 1918 р.–червень 1919 р.). – С. 241–242.
 3. Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919) : навчальний посібник / Олег Павлишин ; Ін-т іст. дослідж. Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, Голов. упр. освіти і науки Львів. облдержадміністрації. – Львів : Літопис, 2008. – С. 72–73.
 4. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 269 (Колекція документів “Український музей в Празі”, оп. 1 Документи і матеріали організацій, союзів, спілок, товариств і громад на еміграції 1905–1948 рр.), спр. 58, арк. 90.
 5. Галицький Голос. – 1919. – 12 жовт.
 6. ЦДАГО України, ф. 269, оп. 1, спр. 58, арк. 88.
 7. Там само, арк. 90–91.
 8. Там само, спр. 58, арк. 89.
 9. Там само, арк. 89.
 10. Там само.
 11. Там само, арк. 89–90.
 12. Львівська національна бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, відділ рукописів, ф. 7 Калинович Іван Титович, п. 2 (Записна книжка 1919. Уривки), арк. 1–1 зв.
 13. Галицький Голос. – 1919. – 12 жовт.
 14. Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–2013) : ілюстрований біографічний нарис / О. Павлишин. – Львів : Манускрипт–Львів, 2013. – С. 234–235.
 15. Український Прапор. – 1920. – 6 січ.
 16. Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920 / Михайло Лозинський. – Нью Йорк : Червона Калина, 1970. – С. 203.
 17. Григорій Н. Поляки на Україні. Польсько-українські відносини в історичній перспективі / Н. Григорій. – Скрантон, 1936. – С. 59.
 18. Там само.
 19. Цит. за: Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–2013) : ілюстрований біографічний нарис... – С. 255.
 20. Там само.
 21. Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920... – С. 204.
 22. Там само.
 23. Там само. – С. 203.
 24. Український Прапор. – 1920. – 6 січ.
 25. Перфецький Р. Еміграція ЗУНР / Роман Перфецький // УЗЕ. [Б. д.]. – Т. III. – С. 741–743.
 26. Український Прапор. – 1920. – 18 трав.
 27. Перфецький Р. Еміграція ЗУНР... – С. 741–743.
 28. Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919)... – С. 88–89.
 29. Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–2013) : ілюстрований біографічний нарис... – С. 258–259.
 30. Там само. – С. 254.
 31. Український Прапор. – 1920. – 18 трав.
 32. Назарук О. Галицька делегація в Ризі 1920 р. Спомини учасника / Осип Назарук. – Львів : Накладом Української Християнської Організації, 1930 (“Українська Дипломатична Мемуаристика”). – С. 162–163.
 33. Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–2013) : ілюстрований біографічний нарис... – С. 259.
 34. Державний архів Львівської області (Держархів Львівської обл.), ф. 2923, оп. 1, спр. 2, арк. 86 зв.–87.

35. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923 : документи і матеріали : у 5 т. / кер. роботи і відп. ред. О. Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2001. – Т. 3. – Кн. 2. – С. 486–487.
36. Там само. – С. 487–488.
37. Там само. – С. 552.
38. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України), ф. 581, оп. 1, спр. 97, арк. 16.
39. Нова Громада. – 1923. – 1 лип.
40. Там само.
41. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923... – С. 552.
42. Там само.
43. Там само.
44. Там само. – С. 551.
45. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, відділ рукописів. Архів Івана Крип'якевича.
46. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923... – С. 551.
47. Там само. – С. 553.
48. Там само. – С. 551.
49. Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940) : ілюстрований біографічний нарис... – С. 296.
50. Там само. – С. 298.
51. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. – Т. 2. – С. 648–670.
52. Там само. – С. 670.
53. Там само. – С. 649.
54. AAN, Ambasada RP w Moskwie, sygn. 42, k. 178.
55. Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–2013) : ілюстрований біографічний нарис... – С. 302.
56. Там само.
57. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. – Т. 2. – С. 671.
58. Діло. – 1923. – 17 листоп.
59. Нова Громада. – 1923. – Жовтень-листопад.
60. Там само.
61. Наш Прапор. – 1923. – 4 груд.
62. Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–2013) : ілюстрований біографічний нарис... – С. 302, 318.

В статье на основании архивных и опубликованных документов, а также периодических изданий рассматривается деятельность Заграничной Группы Украинского Национального Совета Западно-Украинской Народной Республики в Вене 1919–1923 гг. Исследованы ее персональный состав, юридический статус, международные мероприятия, а также отношение к правительству Диктатора ЗУНР Евгения Петрушевича.

Ключевые слова: *Западно-Украинская Народная Республика, Украинский Национальный Совет, Заграничная Группа Украинского Национального Совета, политическая эмиграция ЗУНР, Евгений Петрушевич.*

The article is based on archival and published documents and periodicals covered the activities of foreign Group ZUNR Ukrainian National Council in Vienna in 1919–1923. Found out its membership, legal status, international activities and attitudes toward government dictator Evgen Pertushevych.

Keywords: *Western Ukrainian People's Republik, Ukrainian National Council, Foreign Group of the Ukrainian National Council, the political emigration ZUNR.*